

WOII **BUITEN** NEDERLAND

1939-1945

De Tweede Wereldoorlog was een wereldwijd conflict dat samenlevingen op alle continenten raakte. Ook ver buiten Europa werd er gevochten en leden mensen onder de gevolgen van de oorlog.

In Afrika en het Midden-Oosten vonden belangrijke veldslagen plaats, en in Azië werd de oorlog na 1941 steeds heviger. De Nederlandse koloniën leverden grondstoffen en militairen aan de geallieerden, maar kregen ook te maken met bezetting en angst.

In deze tijdlijn worden gebeurtenissen uit landen waar een aanzienlijk aantal Nederlandse leerlingen en studenten wortels of binding mee heeft, uitgelicht.

1939

Paraatheid

1 september 1939 – Duitsland valt Polen binnen. Nederland verklaart zich neutraal, maar brengt het leger in staat van paraatheid en versterkt de kustverdediging. In de koloniën worden troepen ingezet om olievelden en havens te beschermen.

Wilhelmina naar Londen

10 mei 1940 – Duitse troepen vallen Nederland binnen. Na zware gevechten vluchten de regering en koningin Wilhelmina naar Londen. Vanuit daar wordt de oorlogsinspanning met hulp uit de koloniën voortgezet.

Sultan Mohammed V

Mei 1940 – Na de Duitse bezetting van Frankrijk komt ook Frans-Marokko onder het gezag van het zogeheten Vichy-regime. Dit regime werkt samen met de nazi's en voert antisemitische wetten in. **Sultan Mohammed V**, die onder Frans toezicht staat, weigert mee te werken aan de vervolging van Marokkaanse Joden. "Alle onderdanen zijn gelijk, ongeacht geloof of afkomst", aldus de sultan. Hij nodigt Joodse families zelfs uit bij nationale vieringen om te laten zien dat ze deel uitmaken van de Marokkaanse samenleving.

Surinaams bauxiet

Najaar 1940 – Surinaams **bauxiet** is belangrijk voor aluminium en dus voor vliegtuigen. Suriname heeft daarmee een cruciale positie in de oorlog. Met Amerikaanse hulp worden mijnen, wegen en spoorlijnen aangelegd. De economie in Suriname groeit snel, maar niet iedereen profiteert hiervan.

1940

Olie voor de troepen

Juni 1940 – **Olieraffinerijen** in Willemstad (Curaçao) en San Nicolaas (Aruba) werken dag en nacht door voor geallieerde vliegtuigen en schepen. Britse en Amerikaanse troepen bewaken de eilanden. Het dagelijks leven verandert drastisch door deze militaire aanwezigheid.

Caribische eilanden

Lente-zomer 1941 – Op de Caribische eilanden worden luchtafweersystemen geplaatst, en kustwachten en schutterijen opgericht. Ondertussen oefenen burgers met verduisteringen en camouflagenetten. De oorlog is op de eilanden duidelijk voelbaar.

Luchthaven Zanderij

30 november 1941 – Amerikaanse troepen komen aan op luchthaven Zanderij in Suriname. Er wordt een militaire basis en transportplek van gemaakt. Het vliegveld wordt gebruikt voor tussenlandingen naar Noord-Afrika, en voor vliegtuigen die U-boten moeten bestrijden.

Turkije

18 juni 1941 – Hoewel Turkije neutraal wil blijven tijdens de oorlog, maakt de strategische ligging van het land dit erg moeilijk. Zowel nazi-Duitsland als de geallieerden proberen het land aan hun kant te krijgen. Uiteindelijk sluit Turkije een vriendschapsverdrag met nazi-Duitsland, vooral om een aanval te voorkomen. Tegelijk blijft Turkije contact houden met Groot-Brittannië en later met de Sovjet-Unie.

Militaire dienst

Juli 1941 – Vanuit Londen roept de Nederlandse regering inwoners van Suriname en de Caribische eilanden op om zich aan te melden voor militaire dienst. De bedoeling is dat deze vrijwilligers gaan helpen bij de bevrijding van Nederland en andere delen van Europa. Honderden jonge mannen en vrouwen, vaak gedreven door loyaliteit, avontuurszin of de wens iets te betekenen voor hun land, geven zich op.

Pearl Harbor

7 december 1941 – Japan valt de Amerikaanse marinebasis Pearl Harbor op Hawaai aan, om zo de Amerikaanse vloot te verzwakken en vrij spel te krijgen in het veroveren van grondstoffen in Zuidoost-Azië. Voor Nederlands-Indië, dat rijk is aan olie, betekent dit groot gevaar.

1941

Playa Pariba

Oktober 1940 – Interneringskamp **Playa Pariba** (op Bonaire) wordt geopend. Het kamp bestaat voornamelijk uit omheinde barakken aan het strand van Kralendijk, maar er wordt ook gebruikgemaakt van schoolgebouwen, politiecellen en andere gebouwen. Er zitten tijdens de oorlog NSB'ers, Duitsers, Oostenrijkers, Italianen, communisten en antikoloniale activisten gevangen.

Vichy-Syrië en Libanon

Juni – juli 1941 – Britse en Vrije Franse troepen (Franse militairen en verzetsstrijders), onder leiding van Charles de Gaulle, veroveren Vichy-Syrië en Libanon om Duitse en Italiaanse invloed te stoppen. Na enkele weken van gevechten geven de Vichy-troepen zich over. Vanaf dat moment staan Syrië en Libanon onder geallieerde controle.

Palembang

14 februari 1942 – Japanse parachutisten veroveren de belangrijke olieraffinaderijen van Palembang op Sumatra. De Nederlandse verdediging in Nederlands-Indië stort in en Japan krijgt toegang tot brandstof voor zijn oorlogsmachine.

1942

Javazee

27 februari 1942 – Nederlandse en geallieerde schepen proberen Japanse troepen tegen te houden in de **Javazee**. De slag eindigt in een ramp voor de geallieerden: meerdere schepen zinken, en de weg naar Java ligt open.

KNIL-overgave

9 maart 1942 – Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) geeft zich over, waarmee Nederlands-Indië volledig onder Japanse bezetting komt. De Japanse bezetting betekent voor burgers jaren van onderdrukking, honger en angst en markeert het begin van het einde van de Nederlandse overheersing in Indonesië.

Operatie Neuland

16 februari 1942 – Op Aruba vindt Operatie Neuland plaats. Duitse U-boten torpederen tankers bij de kust. De raffinaderijen blijven grotendeels ongedeerd, maar de schrik is groot. De Caribische eilanden worden hierna zwaar bewaakt.

Evacuatievliegtuigen

3 maart 1942 – Japanse vliegtuigen vallen in het Australische Broome evacuatievliegtuigen aan die vluchtelingen uit Nederlands-Indië vervoeren. Meer dan 20 geallieerde vliegtuigen worden vernietigd en rond de 80 mensen worden gedood.

Tobroek

Juni 1942 – Na maandenlange gevechten tussen Australische en Britse troepen en het Duitse Afrika Korps van Erwin Rommel, valt de Libische havenstad Tobroek in Duitse handen. Een zware klap voor de geallieerden.

Spoorlijnen

1942–1943 – De Japanse bezetter laat duizenden krijgsgevangenen en Aziatische dwangarbeiders spoorlijnen bouwen onder verschrikkelijke omstandigheden. De Birma–Siamspoorlijn en de Pakanbaroe-spoorlijn op Sumatra moeten Japan helpen bij transport van troepen en grondstoffen. Ziekte, honger, mishandeling en uitputting eisen tienduizenden levens.

Noord-Afrikaanse militairen

1943 – Na Operatie Torch vormen Vrije Franse officieren en koloniale soldaten een nieuw leger: het Franse expeditieleger. Tienduizenden Noord-Afrikaanse militairen – *tirailleurs* (infanterie), *spahis* (bereden troepen) en *goumiers* (Marokkaanse bergtroepen) – doen mee en worden voorbereid op inzet in Europa. Hun ervaring in het woestijnfront maakt hen waardevolle strijders.

Interneringskampen

Augustus 1942 – De Japanse bezetter geeft het bevel dat alle Europese mannen van 17 jaar en ouder geïnterneerd moeten worden. In de maanden daarna worden ook vrouwen en kinderen naar aparte **interneringskampen** gebracht. Vanaf eind 1942 is de scheiding vrijwel volledig: gezinnen zijn uit elkaar gehaald en verblijven in gescheiden kampen verspreid over de eilanden.

Monte Cassino

Januari 1944 – De slag om de Italiaanse bergstad **Monte Cassino** begint. De geallieerden willen door de Duitse Gustavlinie breken om Rome te bevrijden. Na vier zware aanvallen, waarbij onder meer Poolse, Franse (inclusief *tirailleurs* en Marokkaanse *goumiers*), Britse en Amerikaanse soldaten meevechten, wordt de berg uiteindelijk in mei 1944 op het Duitse leger veroverd.

1943

Operatie Torch

8 november 1942 – Operatie Torch begint. Amerikaanse en Britse troepen landen in Marokko en Algerije om van daaruit de Duitse en Italiaanse legers in Tunesië aan te vallen. Aanvankelijk bieden Vichy-Franse troepen verzet, maar al snel sluiten zij zich bij de geallieerden aan.

El Alamein

November 1942 – Bij het Egyptische **El Alamein** vinden twee grote veldslagen plaats tussen Britse en Duitse troepen. Inzet is het strategisch belangrijke Suezkanaal. De Britten weten de Duitse troepen te verslaan.

Onrust op Curaçao

Juli 1943 – De aanwezigheid van Amerikaanse soldaten zorgt voor onrust op Curaçao. De soldaten hebben meer geld en privileges dan de lokale bevolking, wat zorgt voor prijsstijgingen, jaloezie, misverstanden en botsingen, soms zelfs met geweld.

Nieuw-Guinea

Najaar 1943 – Nederlandse en geallieerde troepen beginnen met het heroveren van delen van Nieuw-Guinea. Ze bouwen het bestuur en de infrastructuur weer op. Het eiland wordt een uitvalsbasis voor de herovering van Nederlands-Indië.

1944

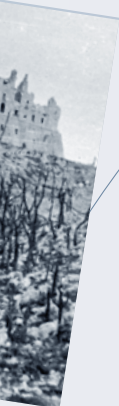
Roep om autonomie

Najaar 1944 – De productie van olie en bauxiet – van groot belang voor de geallieerde oorlogsvoering – bereikt recordhoogten in Suriname en op de Caribische eilanden. Door deze economische bloei groeit ook het zelfbewustzijn onder de bevolking. Veel mensen beseffen hoe belangrijk hun landen zijn voor de geallieerden en willen meer vrijheid en politieke invloed. De roep om autonomie wordt groter.

Hongersnood

Eind 1944 – Geallieerde troepen leggen een zeeblokkade rond Nederlands-Indië aan. Het doel is om de Japanse aanvoer van voedsel, wapens en brandstof naar de eilanden af te snijden. De blokkade zorgt voor ernstige tekorten in bezet gebied: zowel Japanse troepen als de lokale bevolking lijden grote honger.

Bevrijding van Zuid-Nederland

Oktober–november 1944 – Tijdens de bevrijding van Zuid-Nederland trekken Franse troepen, waaronder veel Marokkaanse soldaten, door Limburg, Brabant en Zeeland. Ze bevrijden plaatsen als Tilburg, Breda en Maastricht samen met geallieerde eenheden. Op de begraafplaats in het Zeeuwse Kapelle worden tientallen Marokkaanse soldaten begraven.

Turkse oorlogsverklaring

23 februari 1945 – Turkije verklaart nazi-Duitsland de oorlog en sluit zich laat aan bij de geallieerden. Het levert geen leger, maar wil wel meepraten over de naoorlogse wereldorde. Zo kiest het land een veilige kant.

Atoombommen

15 augustus 1945 – Hoewel Nederland al een aantal maanden bevrijd is, leven de bewoners van Nederlands-Indië nog onder Japanse bezetting. Nadat de Verenigde Staten atoombommen op **Hiroshima** en Nagasaki werpen, geeft Japan zich over.

Roep om onafhankelijkheid

17 augustus 1945 – Soekarno en Hatta roepen de onafhankelijkheid van Nederlands-Indië uit, maar Nederland is het hier niet mee eens. Er ontstaat een machtsvacuüm: de Japanners zijn verslagen, maar de geallieerden zijn nog niet aanwezig. In deze chaos nemen jonge Indonesische strijders, de **pemoeda's**, in de hierop volgende maanden de macht in eigen handen en richten hun woede op Europeanen en anderen die met Nederland worden geassocieerd. Deze Bersiap-periode wordt gekenmerkt door geweld, angst en wraak, en vormt het begin van de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd.

Terug naar huis

Najaar 1945 – Direct na de Japanse capitulatie en het einde van de Tweede Wereldoorlog beginnen de eerste Surinaamse en Caribische legervrijwilligers en arbeiders terug te keren naar hun landen. Bij hun terugkeer in 1945 en 1946 hopen velen op erkenning en een beter bestaan, maar de realiteit valt tegen: er is werkloosheid, armoede en ongelijkheid. Deze teleurstelling leidt tot een groeiend verlangen naar politieke en sociale verandering, wat later bijdraagt aan de roep om meer autonomie en onafhankelijkheid in Suriname en het Caribisch deel van het Koninkrijk.

1945

Bevrijding

5 mei 1945 – De Duitse bezetter geeft zich over: **Nederland is bevrijd!** In het Caribisch gebied verdwijnt het gevaar van U-boten. Overal wordt de bevrijding gevierd.

1946

Onafhankelijkheidsoorlog

September 1945 – November 1949 – De eerste geallieerde troepen – vooral Britse soldaten – komen aan in Nederlands-Indië om de Japanse overgave uit te voeren en de orde te herstellen. Kort daarna volgen ook Nederlandse militairen. Overal ontstaan botsingen tussen Indonesische strijders en de teruggekeerde Nederlanders.

Hoewel de Nederlandse troepen zeggen te komen om rust en orde te brengen, zien veel Indonesiërs hen als bezetters. De situatie verhardt, en het herstel van het koloniale bestuur verandert in een gewapend conflict dat uiteindelijk uitgroeit tot de bloedige Indonesische onafhankelijkheidsoorlog.